

Iz povijesti Doma zdravlja Dubrovnik (sadržaji preuzeti iz knjige: „Dom zdravlja – Okružni ured – Dubrovnik“, dr. Stjepa Raguž, Stega tisak, Zagreb, 2017.)

Dom zdravlja Dubrovnik, u svom dugom povijesnom razdoblju imao je iznimni značaj za uspostavu temelja i razvoj dubrovačkog zdravstva. Još iz prošlih vremena svima znan kao Dom narodnog zdravlja, a posebno kao Okružni ured, kako ga i danas popularno nazivaju stariji dubrovčani, postao je prepoznatljiva gradska lokacija i ustanova koja skrbi o zdravlju svog stanovništva. Na svom povijesnom putu više puta je bila osnivana, potom ukidana ili organizacijski preustrojena, pokazujući time sve napore koje su zdravstveni sustavi u bivšoj državi kao i u samostalnoj hrvatskoj državi ulagali u primarno javno zdravstvo i preventivu.

Osnovne smjernice Doma (narodnog) zdravlja oduvijek su bile oslonjene na ideju primarne zdravstvene skrbi, poticanje i provođenje preventivnih akcija za unapređenje zdravlja, kao i rješavanje brojnih epidemioloških i sanitarnih problema stanovnika Dubrovnika i šire okolice. Korijeni njegova djelovanja i razvoja sežu do rane dubrovačke povijesti. Sv. Vlaho (Sv.Blaž) , po zanimanju liječnik, štuje se kao zaštitnik Grada još od 972.g. Donošenjem Statuta 1272. u Dubrovačkoj republici postavljeni su pravni i javnozdravstveni propisi, higijenske i socijalne mjere. Zbog pojave zaraznih bolesti (gube-lepre) Vlada je 1272.g. odredila jednu kuću u gradu za leprozorij, a od 1312. on se seli izvan grada. Godine 1463. leprozorij je sagrađen na mjestu današnjeg hotela „Excelsior“. Potom je leprozorij smješten u blizini ulaza u grad i nazvan je Lazaretima. Dubrovčani su među prvima u svijetu, 1377. utemeljili karantenu na čitavom teritoriju. Prema odluci Vlade svaki došljak i njegove robe iz istočne Europe moraju ostati u izolaciji 40 dana (Quaranta 40), pa ako u to vrijeme ne oboli, može ući u grad. Prva javna zdravstvena ustanova tipa današnje bolnice stacionarnog tipa je Hospital Domus Christi, osnovan 1347. Uz njega otvorena je 1420. i bolnička ljekarna 1540.g. u Dubrovniku su bile dvije bolnice – Domus Christi za muškarce i bolnica - ubožnica za žene, te pet ustanova socijalne skrbi: nahodište, dom za siromašne žene bez obzira na dob i tri uboška doma za siromašne starice, te jedno svratište - konačište za strane putnike. U sklopu franjevačkog samostana od 1317.g djeluje glasovita Ljekarna Male braće koju su vodili ljekarnici, a ne liječnici.

Posebno velika i stalna skrb Republike sve do njezina kraja bili su liječnici. Od 1383., prema odluci Vlade, svi liječnici u gradu bili su državni namještenici s državnom plaćom, s obvezom pružanja liječničke pomoći svim stanovnicima Republike, bez naknade. U Dubrovnik su dolazili liječnici iz Bologne, Padove, Salerna, Venecije, Ferrare, i dr., kao i liječnici slavne salernitanske škole. Prvi liječnik koji je 1526. primljen u državnu službu u Dubrovniku bio je dubrovački liječnik dr. Ivo Medini. U 17.stoljeću Gjuro Amreno Baglivi, najslavniji dubrovački liječnik, bio je i osobni liječnik dvojice papa, te profesor anatomije i kirurgije u Rimu.

U Dubrovačkoj Republici do 17.st. zubna djelatnost bila je prepuštena nižim kirurzima, brijačima i različitim nadriliječnicima, koji su se uglavnom bavili vađenjem zubi, te su se i zvali „cava denti“. Za vrijeme francuske, a zatim i austrijske vladavine, zubnu zaštitu sprovode kirurzi kojima se rad ograničio na ekstrakcije zuba i urgentne krurške intervencije u zubnoj šupljini. Dubrovački kirurzi koji su u 19.stoljeću radili i zahvate u usnoj šupljini bili su: Frano Lopižić, Vicko Bari, Dujam Feruzzi, Roko Pezzoli, Đuro Obad, Ivan Kaznačić i Nikola Lepeš. Godine 1845. u Dalmaciji je objavljen prvi zakon kojim je uređena zubarska služba i od tada su zubnozdravstvenu djelatnost mogli obavljati samo doktori medicine i doktori kirurzi uz uvjet da imaju vlastitu ordinaciju i zubotehnički laboratorij. Jedan od istaknutih pobornika zdravstvenog prosvjećenja u Dalmaciji u 19. stoljeću bio je Dubrovčanin

Mihovil Milković, posebno zaslužan za ponovni osnutak zubnozdravstvene službe u Dubrovniku.

Padom Dubrovačke Republike 1806.g. i pripojenjem Dubrovnika kao dijela kraljevstva Dalmacije u sastav Hrvatske, pa Austro-Ugarske Monarhije (1867.-1917.), zdravstvo je snašla potpuna dezorganizacija i rasulo zdravstvene službe, koja je inače za vrijeme Republike bila vrlo dobro organizirana. Tada se pod vodstvom Trogirana Dominika Garanjina osniva zdravstvena komisija s funkcijom vrhovnog zdravstvenog magistrata. Nakon pojave velikih boginja 5. travnja 1808. ovaj komisija donosi odluku o mjerama suzbijanja daljnjeg širenja zaraze, te 14. travnja provodi široku akciju cijepljenja na čitavom teritoriju Dubrovačke Republike. Dr. Luka Stulli 1801. prvi u Dubrovnik uvodi metodu cjepljenja, te prvi opisuje tzv. mjetsku bolest – Mal de Meleda. Dalmatinski sabor donio je 1865.g. odluku da je svaka općina dužna skrbiti se za svoje siromahe, i liječiti ih. Koncem 19. stoljeća u osam općina dubrovačkog kotara bila su samo tri liječnika: u Dubrovniku, Cavtatu i Stonu. Početkom 20. stoljeća bilo ih je devet i trinaest primalja. Već 1933.g. djeluje 13 općih liječnika, i to su u Dubrovniku: dr. L. Dražić, dr. S. Jerković, dr. S. Konzecov, dr. M. Katić (ravatelj Doma zdravlja), dr. B. Marinović i dr. Z. Ptačnik. U Rijeci dubrovačkoj radi dr. Foukue, u Kuparima dr. A. Miličević, u Komolcu dr. M. Papi, u Slanomu dr. Trifunov, u Grudi dr. J. Wagner, u Cavtatu dr. I Bobić, u Stonu dr. I Delač. Na Lokrumu je dr. V. Vindakijević u Državnom dječjem oporavilištu Lokrum.

Nakon 1865. u Dubrovniku se otvaraju mnoge tvornice, poduzeća i radionice, što je dovelo do velikog porasta broja radnika koji nisu imali nikakvo zdravstveno i socijalno osiguranje, pa je u Dubrovniku osnovano društvo za uzajamnu pomoć radnicima u bolesti, starosti i nezaposlenosti. Zakon o osiguranju radnika protiv bolesti donesen je 1887. godine. Zdravstveno osiguranje pomoraca regulirano je tek 1915. godine. Zaključkom zakonodavnog odbora 3. 11. 1921. osnovan je **Okružni ured za osiguranje radnika** u Dubrovniku. Time su prestale djelovati bolesničke blagajne i utemeljene su okružne blagajne sa središtem u Zagrebu. Ravnateljstvo Okružnog ureda imenovalo je 1.8.1928.g. za svog predsjednika Krešimira Petrušića, te oglasom od 3.11.1922. upozorilo sve poslodavce da prijavljuju svoje namještenike u roku od osam dana, te naložilo da se prijavljuju nesretni slučajevi kod namještenika u roku od 24 sata. Okružni ured za osiguranje radnika u Dubrovniku 1930. imenuje dr. Balda Martecchinija svojim uredskim liječnikom, uz još tri liječnika: za rajon Grad i Ploče, za rajon: Pile, Danče, Donji i Srednji Kono ,te za rajon: Gruž, Lapad, Rijeku i Gornji Kono.imenuje dr. Balda Martecchinija svojim uredskim liječnikom, te su uz njega za područje Grad, predgrađe i Gruž ordinirala još tri liječnika. Uz redovni posao i stručna predavanja o zdravlju, imali su su organizirane i kućne posjete, a u hitnim slučajevima moglo se obratiti direktno u stan odnosno rajonskog liječnika u svako doba. U svojoj zgradi na Prijekome bila je osposobljena zubna ordinacija dr. Skrivanića. Formiranjem Banovine Hrvatske došlo je do novog razgraničenja u dubrovačkom Okružnom uredu, pa se odvajaju od okružnih ureda na teritoriju Banovine Hrvatske svi kotari koji su izvan njenih granica.

Gradsko poglavarstvo Dubrovnika 12.10.1936. donijelo je Odluku o gradnji nove uredske zgrade Okružnog ureda, koju su projektirali, po jednom izvoru, ing. Bela Auer, a po drugome ing. Nikola Despot. Izvođač radova bio je Cvjetko Radojević. Zgrada je završena 1938. U novoj zgradi Okružnog ureda dobiveni su novi sadržaji za zdravstvene službe i kancelarijski prostor. Okružni ured započeo je jednokratno uredovati od 7 do 13:30. Poslijepodnevna liječnička dežurna služba za hitne i naručene slučajeve u ambulantomama za opću praksu traju od 17 do 18 sati, dok zubna ambulanta posluje od 17 do 18:30. Dana 27.1.1940. otvara se za javnost Kupalište Okružnog ureda za osiguranje radnika (tušno kupanje i kupanje u kadi).

Podnožje na južnom i istočnom dijelu zgrade.

Zgrada Okružnog ureda Dubrovnik sa stražnje strane.

Dolaskom NOV-a 1944. Oružni ured radi i dalje kao organizacija, s jednom kancelarijom, uz lijepe ambulante i bolničke sobe s 80-120 postelja. U zgradi Okružnog ureda 1945. formira se zdravstvena stanica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora, zatim Gradska poliklinika Narodnog odbora grada Dubrovnika, pa Dom narodnog zdravlja Dubrovnik. U njemu djeluju: Školska poliklinika, Državna ambulanta za venerične bolesti, Barteološka stanica i Dispanzer za plućne bolesti. Dom zdravlja nabavlja i sanitetsko vozilo za pružanje prve pomoći.

Koncem 1944. ukida se Dom narodnog zdravlja, te se osnivaju nove zdravstvene ustanove i zdravstveni odsjeci. Dr Kristo Regjo izabran je za prvog povjerenika za zdravlje Okružnog narodnog odbora Dubrovnik. 1947. formira se Poliklinika Narodnog odbora grada Dubrovnika, koja obuhvaća bivši Dom zdravlja i Okružni ured, a vodi je dr. Inje Pitarević do 1952., kad se ponovno uspostavlja Dom narodnog zdravlja. Naime, na zasjedanju Narodnog odbora Grada održanom 18.3.1952. donesena je Odluka o osnutku **Doma narodnog zdravlja** u Dubrovniku. Za ravnatelja se imenuje dr. Branko John. U sastav Doma narodnog zdravlja ulaze: Gradska poliklinika, Školska poliklinika, Sanitarno-epidemiološka stanica, Antituberkulozni dispanzer, Kožno-venerični dispanzer i Dječji dispanzer. Uspostavljaju se slijedeće službe: Opća medicina, Stomatološka služba sa zbotehničkim laboratorijem, Medicina rada, Medicinsko-biokemijski laboratorij, te Školska medicina. Dom zdravlja dobiva i motorni čamac („Dr. A.Škatarić) za potrebe posjeta zdravstvenih ekipa našim primorskim mjestima i otocima, te za prvu pomoć u prijevozu bolesnika s otoka u Dubrovnik. Od 1956. godine uvedeno je zdravstveno osiguranje za poljoprivrednike, i sve kategorije stanovništva dobile zdravstveno osiguranje.

Od 1958.g. formira se Zdravstveni centar, koji 1960. prelazi u **Medicinski centar**, kao središte zdravstvene zaštite, a koja se sastoji od primarne, polikliničko-konzilijarne, te stacionarne zdravstvene zaštite. Formiranje Medicinskog centra Dubrovnik vezano je za 1973. godinu, kad se uspostavljaju OOUR-i bolničke i vanbolničke službe. Za direktora OOUR-a Vanbolničke službe imenuje se dr. Liborio Polanda, a po njegovom odlasku na specijalizaciju

za v.d. direktora OUR-a imenuje se dr. Stjepo Raguž. Njegovim odlaskom na funkciju OSV, dužnost v.d. obavlja dr. Ivo Dragičević. Godine 1983. dr. Stjepo Raguž imenuje za direktora OUR-a vanbolničkih službi. Nakon izbora dr. Raguža za ravnatelja Medicinskog centra, direktor OUR-a vanbolničkih službi postaje dr. Vicko Mihaljević, a funkciju glavne sestre vanbolničkog OUR-a obavlja viša medicinska sestra Ivanka Lazić.

Služba Opće medicine pružala je i kompletnu zdravstvenu zaštitu u radnim organizacijama (poput Atlantske plovidbe, HE Dubrovnik, HTP Dubrovnik...), domovima umirovljenika i organizacijama koje se bave sportskim aktivnostima, te turistima za vrijeme turističke sezone, dok je specifičnu zdravstvenu zaštitu radnika pružala Služba za medicinu rada. U Dubrovniku u tom razdoblju djeluje 28 timova liječnika opće medicine (10 u gradu i 18 na izvangradskom području), a svaki tim pokriva cca. 1800 stanovnika, i ima uz medicinske sestre u ordinaciji i patronažnu medicinsku sestru, a na pojedinim područjima na tri tima dolazi jedan laboratorijski tehničar, kadrovski se razvija, a također u pogledu medicinske i druge opreme, sanitetskog materijala i prostora.

Tijekom Domovinskog rata Medicinski centar Dubrovnik uspješno je organizirao zdravstvenu zaštitu svim građanima, prognanicima i postrojbama Hrvatskih branitelja, i time dalo značajan doprinos u obrani RH na dubrovačkom području. Tijekom ljeta 1991. promptno su se organizirale i sprovele pripreme za ratne uvjete, te potom i aktivnosti, u suradnji odnosno koordinaciji s Crvenim križem, Kriznim štabom Civilne zaštite, i dr. relevantnim civilnim i vojnim formacijama. Sanitetska vozila dao je Zbor narodne garde. Zdravstveni i nezdravstveni djelatnici bili su vrlo odgovorno i dobro bili organizirani u ambulantom i terenskom radu, u po život opasnim ratnim okolnostima, koje su ih dnevno pratile. Zadatak svih timova primarne zdravstvene zaštite bio je pružiti medicinsku i nemedicinsku skrb stanovnicima i izbjeglicama, pratiti higijensko-epidemiološko stanje, nadzor nad pitkom vodom, otpadnim tvarima, javnom higijenom, posebno u skloništim i hotelima. Trebalo je prevenirati crijevne i zarazne bolesti, te epidemije. Djelovanje zdravstvenih službi tijekom rata bilo je uspješno i na opće zadovoljstvo stanovništva i branitelja, pružajući valjan oslonac naporima za obranu i za oslobođenje dubrovačkog područja od agresora. Tijekom agresorskih napada na Slano u listopadu 1991. život je izgubio Vicko Runje (15.5.1992.- 3.10.1991.), pripadnik Saniteta i postao prva žrtva među pripadnicima zdravstvene službe. Treba naglasiti iznimnu angažiranost Domovinskom ratu zdravstvenih i nezdravstvenih djelatnika Doma zdravlja u HV-u, HRM-u i MUP-u. U Domovinskom ratu neprijatelj nije poštovao ženevsku konvenciju nego je granatirao i pljačkao zdravstvene objekte, pa je ukupna šteta na zdravstvenim objektima iznosila oko 1 500 000 eura.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti RH 1993. Medicinski centar Dubrovnik razdvaja se u dvije samostalne ustanove: Opću bolnicu i **Dom zdravlja Dubrovnik** i takav ustroj vrijedi do dan danas,